

نگاهی به اسلام از منظر خاورشناسان

محمد اصغری نژاد

هستند، می‌تواند تأثیر برانگیز باشد. وانگهی این موضوع را روشن می‌سازد که تحقیقات اسلامی به کشورهای اسلامی و محققان مسلمان محدود نمی‌شود، بلکه فرا اسلامی و بین‌المللی است.

جناب آقای حسین عبدالهی نظر جمع فراوانی از مستشرقان را در کتاب «فرهنگ اسلام شناسان خارجی» گردآوری کرده است. همچنین جناب آقای نصرالله نیکبین در کتاب «اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب» نظر جمع

دین اسلام و جاذبه‌های آن که در آیات قرآنی و سخنان اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام تبلور یافته، از صدر اسلام تاکنون باعث شده محققان با انصاف اروپایی و آمریکایی و به طور کلی اسلام شناسانی که با دیدۀ غیر متعصبانه به این دین و مظاهر زیبای آن می‌نگرند، جماعات ارزشمندی بیان کنند که نقل و انعکاس اظهارات این متفکران در تثبیت باورهای نسل جوان و افرادی که هنوز در پذیرش واقعی این دین دچار شک و تردید

دیگری از این مستشرقان و دانشمندان غرب را دربارهٔ اسلام گردآورده است. در این مقاله، با گزینشی از این دو کتاب، برخی از جملات منقول از اندیشمندان غرب را دربارهٔ اسلام مطرح می‌کنیم.

پاتریسیا دوژو (Patricia Dejoux) محقق انگلیسی

که دربارهٔ زنان و حقوق اجتماعی آنان از نظر ادیان تحقیق کرده است، حقوق اسلامی را نسبت به بانوان، کامل‌ترین حقوق معرفی و از قوانین این دین ستایش کرده است. در مقاله‌ای که در ۱۵ فوریه ۱۹۶۷ م. در «تایمز لندن» به چاپ رسید، گفته است:

«وضع اسلام در مورد زن از این نظر جالب است که اسلام در ۱۴۰۰ سال پیش برای زنان حقوقی تثبیت کرده که زنان انگلستان در نیمهٔ اول قرن بیستم به وسیلهٔ طرحی که در پارلمان به تصویب رسید، از آن استفاده کردند. اجازه داشتن مرد برای گرفتن چهار زن مشروع، به حفظ اخلاقیات در عصر حاضر کمک

می‌کند. اسلام نظامهایی برای حمایت خانواده‌ها وضع کرد تا بدان وسیله زنانی که شوهرانشان را در جنگ از دست می‌دهند، سرپرست داشته باشند. ازدواج در اسلام یک نوع قرارداد بین زن و شوهر با رضایت طرفین است. و زن آزاد است هنگام ازدواج هر نوع شرطی را در قرارداد عقد زناشویی ذکر کند. عیب کار در مورد زنان مسلمان بیشتر ناشی از نقص تعلیم و تربیت ایشان است، نه اینکه در حقوقی که اسلام برای آنها معین کرده، نقضی وجود داشته باشد.»^۱

کسارل روم هوفر (Charles Rumhofer) محقق اتریشی و مدیر کتابخانه آمبروزیا در سالزبورگ اتریش که تحقیقاتی دربارهٔ اسلام و قرآن کریم داشته، در نامه‌ای چنین نوشته است: «ما در این قاره، یعنی اروپا، ناچار و به حکم اجبار، از دین قدیمی مسیح تبعیت

۱. ر. ک: مکتب اسلام، سال هشتم، ش ۹ (با تصرف) به نقل از فرهنگ اسلام‌شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۱۹ و ۲۲۰.

می‌کنیم، ولی من از تعلیمات عالی و پاک قرآن مجید تقدیر می‌کنم.»^۱

لومساکس (Lomax) محقق و اندیشمند آمریکایی، که مقالات ارزنده‌ای پیرامون اسلام و ویژگیهای منحصر به فرد آن نگاشته است، در جایی چنین می‌گوید: «روح دیانت اسلام مرا به خیر کشانید؛ زیرا من مهیا برای خدمت در کلیسا بودم، ولی با این حال، برخی تعلیمات مسیحیت مورد تفر و ایراد من بود؛ لذا در این مقام برآدم دین بهتری پیدا کنم و پس از تحقیقات دقیق، گمشده خود را در اسلام یافتم.»

عز الدین نام جدید این محقق است.^۲
ژوزف گیگنبرگر (J. Geigenberger)

از جمله مسیحیان پیرو فرقه کاتولیک بود که پیرامون اسلام تحقیقات در

خسوری کرد و در سال ۱۳۷۸ هـ. ق مسلمان شد. وی طی نامه‌ای در ۲۰ ذی‌قعدة ۱۳۸۳ نوشت: «علت برگشت من از دیانت مسیح و پذیرفتن دین اسلام، یکی این است که مسیحیت درباره خدا می‌گوید: خداست پدر، خداست پسر، و همچنین روح القدس. اما اسلام به طور صریح و روشن می‌گوید: خدا یکتاست و نظیر و شریکی ندارد و خدای واحد فقط الله است ... اکنون می‌بینیم که اسلام و قرآن و پیغمبر مقدس آن، سند بسیار بسیار ثابت و روشنی برای زندگانی روزمره می‌باشند.»^۳

ادوارد گیوجا (E. Gioja) که پیرامون اسلام تحقیقاتی داشته مقالاتی ارائه داده است، در مقاله‌ای چنین نوشته: «قرآن محتوی آن چیزی است که هر روحی برای ارتقای معنوی خود به آن نیازمند است. این حقیقت روز به روز بر

۱. ر. ک: دانستیهای از جهان آفرینش، ش ۳، سال ۱۳۴۲ و استقبال از وحدت نوین، ص ۹۳، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۰۶.

۲. ر. ک: مجله جمعیت شبان المسلمین، سال ۱۳۴۹، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۱۱.

۳. ر. ک: لماذا اخترنا الدين الاسلامي، بغداد، سال ۱۹۶۶، ص ۶۸، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱.

من بیشتر ثابت شد که هیچ دین موجودی را نمی‌توان با اسلام مقایسه کرد.^۱

فرانسیسکو پایلی، محقق ایتالیایی که در پی تحقیقاتی پیرامون اسلام، مسلمان شد. وی در یکی از سخنرانیهایش گفت: «اگر برای اروپاییان حقایق اسلام گفته می‌شد و در اختیار آنان قرار می‌گرفت، تمام آنها به اسلام می‌گرویدند.»^۲

کنود هلمبو، نویسنده و پژوهنده دانمارکی که تحقیقاتی درباره اسلام کرد، در یکی از مقالاتش نوشت: «انسان استراحت و آسایش پیدا نمی‌کند، مگر اینکه از تعالیم محمد و عیسی متابعت کند. اما نصرانیت، آکنده از عقایدی است که قابل درک نیست و فائده‌ای هم بر

آنها مترتب نیست؛ اما حیات اسلام، به ذات اوست و برای همیشه باقی است.»^۳
ونسان آبرونساید، محقق و متفکر

ایتالیایی که پژوهشهای ارزنده‌ای درباره اسلام دارد و مقالاتی در این خصوص تألیف کرده، معتقد است برای کمک به صلح بین‌المللی و تشکیل دنیای عالی‌تر، بدون امتیازات طبقاتی و نژادی و برای پیدایش برادری بین‌المللی، باید دستورات و تعالیم قرآن مقدس مورد اجرا قرار گیرد.^۴

گرینه، دکتر و محقق فرانسوی و عضو مجلس وکلا که قرآن کریم را بررسی و در آیات نورانی آن تدبر کرد و در نهایت، سر تعظیم در مقابل اسلام فرود آورد و مسلمان شد، در توصیف قرآن، این کتاب شریف - که منبع اصلی معارف اسلامی است - گفت: «از این کتاب، حقایق و مطالب علمی بسیاری بر

۱. ر.ک: دانستی‌هایی از جهان آفرینش، ش ۴، سال ۱۳۴۰، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۹۴.

۲. ر.ک: لماذا اخترنا الدين الاسلامي، سال ۱۹۶۴، ص ۷۲، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۹۷.

۳. مجله رابطة الاسلامية السورية، رجب ۱۳۵۲

ه. ق، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۸۳.

۴. همان، ص ۱۹۳.

من کشف شد که با علوم طبیعی و بهداشت و علم پزشکی امروز، به طور دقیق تطبیق می‌کرد و از همین رو، من یقین کردم محمد صلی الله علیه و آله واقعاً پیغمبر بر حق است؛ زیرا این کتاب را متجاوز از هزار سال قبل برای مردم آورد و در آن هنگام، ابدأ اطلاعی از کشفیات علوم جدید در دسترس کسی نبود.^۱

تومانیانس، پزشکی مسیحی بود که مدتی در ایران در شهر اصفهان به معالجه بیماران مشغول بود و در ساعات فراغت خود به مطالعه و تحقیق کتابهای اسلامی می‌پرداخت. او حاصل پژوهشهای خود را در کتاب «حفظ الصحه در دین اسلام» (چاپ نخست، سال ۱۳۱۳، اصفهان) به ودیعت نهاد. این کتاب در بردارنده دستوره‌های بهداشتی اسلام است که تومانیانس در آن احادیث اسلامی را از کتب اسلامی استخراج و با دانش روز

تطبیق کرد و آنها را به نفع جهان بشری تشخیص داد و ستود.^۲

و. ا. هاکنینگ (W. E. Hocking) اندیشمند آمریکایی که مطالعات زیادی درباره اسلام داشته، در کتاب «THE Spril of wordpolitics» ص ۶۱ می‌گوید: اسلام برای توسعه خود اصول لازم را به اندازه فراوان و کافی دارد.^۳

یوسف بی نیوا لئونارد شیروا (Y. Binivva Leonard Chirwa)، محقق آفریقایی است که مسافرت‌های زیادی به کشورهای اروپایی کرد و پیرامون ادیان مختلف بررسی قابل توجهی به عمل آورد تا آنکه مسلمان شد. وی در توصیف اسلام می‌گوید: «دین اسلام سودمندترین دین است و تا امروز نظیر آن دیده نشده است.»^۴

۲. ر. ک: همان، ص ۱۹۲ و ۱۹۳.

۳. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۶۳.

۴. ر. ک: همان، ص ۱۶۴ و ۱۶۵.

۱. ر. ک: التکامل فی الاسلام، ج ۳، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۹۰ و ۱۹۱.

آلفونس اتیین دینیه (۱۸۶۱ - ۱۹۲۹ م.) محقق و متفکر فرانسوی که بعد از کندوکاو در اسلام، مسلمان شد، در کتاب «به سوی خانه خدا» می‌نویسد: «اگر حقایقی از دین اسلام در اروپا منتشر گردد، به احتمال خیلی زیاد اکثریت مردم آن، اسلام را می‌پذیرند ... اسلام دانشمندان اروپا و آسیا را به صراط مستقیم هدایت می‌کند.»^۱

ویکتور پیکو (Victor Piquet)

متفکر فرانسوی است که در کتب تاریخ اسلامی مطالعاتی داشته و در کتاب «Lemaroc» می‌گوید: «اسلام به سادگی قوانین عقل و خرد را به خود مایل ساخته و در تمام ملل تابعه، پابرجا می‌شود.»^۲

واهان گلندریان، حقوقدان آمریکایی است که سالها در احکام جزایی اسلام

کند و کاو کرد. وی در بخشی از یکی از سخنرانیهای خویش چنین گفت: «... آن روز که اروپا دچار افلاس (ورشکستگی و ناهنجاری) معنوی بود، اسلام از همان روز، نیروی سالم و اخلاقی داشت... اسلام روش نوینی برای اقوام و ملل آورد... عدالت و انصاف، رحیم و مساوات، از موازینی است که اسلام با قوت و حرارت بی‌نظیری به جهانیان تعلیم می‌داد.»^۳

ولف بایرون (Wolf Bayron)

متفکر و نویسنده انگلیسی که مطالعاتی پیرامون اسلام و زندگی حضرت رسول صلی الله علیه و آله داشته و مقالات ارزشمندی تحریر کرده، در یکی از تألیفاتش می‌گوید: «هر قدر بیشتر با اسلام و زندگی اسلامی آشنا می‌شوم، از قواعد بهداشتی که محمد پیغمبر صلی الله علیه و آله برای مسلمین وضع کرده، بیشتر در شگفت می‌شوم و تأسف

۱. ر. ک: همان، ص ۱۸۰.

۲. ر. ک: عالم نو اسلام، ستودارد، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۵.

۳. کتاب اصول فن خطابه، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ص ۱۵۷ و ۱۵۸.

می‌خورم از اینکه بیشتر مسلمانان چرا از تمام این تعلیمات پیروی نمی‌کنند.^۱

ولتر (۱۶۹۴ - ۱۷۷۸ م.) فیلسوف و نویسنده شهیر فرانسوی که درباره اسلام در دو مقطع از حیات خود مقالات متناقضی نگاشت، در دوره دوم زندگی خود تعاریف ارزنده‌ای از اسلام ارائه کرد. وی در جایی چنین گفت:

«دین محمد، دینی است معقول و جدی و پاک و دوستدار بشریت. اما معقول است؛ زیرا هرگز به جنون شرک گرفتار نشد و برای خدا همدست و همانند ساخت و اصول خود را بر پایه اسراری متناقض و دور از عقل بنا ننهاد. جدی است؛ زیرا قمار و شراب و وسائل لهو و لعب را حرام دانست و به جای آن پنج نوبت نماز را در روز تعیین کرد. پاک است؛ زیرا زنان بی‌حصری را که بر بستر فرمانروایان آسیا می‌آرمیدند، به چهار زن محدود کرد. و اما دوستدار

بشریت است؛ زیرا زکات و کمک به هم‌نوع را از سفر حج واجب‌تر شمرد. اینها همه نشانه‌های حقیقت اسلام است.»^۲

ت. ا. دانیل (T. U. Daniell) محقق بلژیکی، که پس از سالها مطالعه و بررسی درباره اسلام و سایر ادیان جهان، در یکی از مقالات خود نوشت: «اکنون بر من مسلم شده که یگانه راه به سوی صلح جهانی در دین حقیقی محمد صلی الله علیه و آله است.»^۳

وقان اسپروس (Vavghan Spruce) محقق انگلیسی که درباره اهمیت و نفوذ معنوی اسلام مقالاتی تحریر کرده، در یکی از آنها چنین می‌گوید: «اسلام به انسان اعتماد به نفس می‌آموزد؛ زیرا مقرر می‌دارد که بشر بدون اینکه از یک روحانی برای عبادت واسطه بخواهد، راه خود را با خدا بیابد.

۲. ر. ک: کلیات ولتر، ج ۲۷، ص ۵۴۷ و اسلام از نظر ولتر، ص ۱۲۷، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۵۱ و ۱۵۲.

۳. ر. ک: نور دانش، ش ۵، سال ۱۳۴۰، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۴۶.

۱. ر. ک: محمد در نظر دیگران، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۶۲ و ۱۶۱.

و به این طریق، بهتر به اسرار وجودی خویش پی می‌برد. ما بیش از هر چیز، امروز به این نیروی انسانی و اعتماد به نفس احتیاج داریم تا تمدن خویش را مستحکم و روابط تجاری خود را پایه‌دارتر سازیم.^۱

رام داو (Ram Dev) کشیش و اندیشمند بودایی و مدیر مجله «وریک» درباره اهمیت و نیروی معنوی اسلام نوشته است: «اگر بگوییم دین اسلام بنا قدرت شمشیر پیش رفته، اشتباه کرده‌ایم.»^۲

سرآرشبالد هامیلتون بارت (Sir Archibald Hamilton Bart) محقق اسکاتلندی و دارای درجه تیمساری از ارتش انگلستان، سالها در ادیان جهان تحقیق کرد. وی از ابتدای تحصیلات خود مخالف تقلید کورکورانه از کلیسا

بود. هامیلتون بعد از پژوهشهای گسترده خود، اسلام را بهترین دین، بلکه جامع قوانین اصلاحی شناخت و مقالاتی در این خصوص نگاشت. وی سرانجام به جرگه مسلمانان پیوست.^۳

ر. بورتون شیپارد، نویسنده آمریکایی و یکی از مبلغان متعصب مسیحی است. شیپارد با همه تعصب مذهبی، در کتاب «آفریقای اسلامی» می‌نویسد: «دین اسلام است که می‌تواند از استعمال نوشابه‌های الکلی که بزرگ‌ترین دشمن اخلاق و انسانیت است، جلوگیری کند. همچنین مردم را از جهل و نادانی نجات داده، به سوی دانش تشویق کند و مردم را امین و درستکار تربیت کرده و مخصوصاً آنها را به مراعات نظافت و حفظ صحت وادار نماید.»^۴

۱. ر. ک: همان، ش ۱۲، سال ۱۳۴۰، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ص ۱۴۹.

۲. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۰۷ و ۱۰۸.

۳. ر. ک: نور دانش، ش ۲۱، سال ۱۳۲۶، به نقل از مأخذ پیشین، ص ۱۳۳.

۴. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۲۵.

سرآیدر موريسن (Sir A. Morisson) متفکر بریتانیایی که پیرامون پیشرفت اسلام و عظمت آن مطالبی تحریر کرده است، در یکی از آثارش نسبت به مبلغان مسیحی می‌گوید: «بی‌خود به خود زحمت ندهید! این رشته با این فشارها و کششها از هم گسسته نخواهد شد. سرانجام، این حقیقت چون موجودی زنده در تمام دنیا به راه خواهد افتاد و تمام اکناف و اقطار دنیا برای توفیق به اسلام بیدار خواهند شد.»^۱

روبرت هوگوت جکسن (R. Houghwout Jackson) دادستان دیوان ایالات متحده آمریکا که در احکام و قوانین اسلامی پژوهشهای زیادی کرده، مقاله ارزنده‌ای به عنوان مقدمه بر کتاب «حقوق در اسلام» نگاشته است. وی

حقوق اسلامی را در باب قضا ستوده و آن را بهترین قانون قضایی دانسته است.^۲ روزه پریارد (R. Perriard) محقق و نویسنده برزیلی است که مقالاتی به عنوان معرفی چهره واقعی اسلام تحریر کرد و ضمن پژوهشهایش نگاشت: «من همیشه نسبت به دنیای اسلام با نظر توجه و اشتیاق می‌نگرم و عقیده دارم، - بلکه بر من مسلم شده است - که اسلام در صحنه سیاسی عالم یک امتیاز قطعی ایفا خواهد کرد.»^۳

مورای تیتوس (Murray Titus) کشیش مسیحی است که درباره اسلام و معارف آن تحقیقاتی کرده و حقایقی در پرتو آن به روی کاغذ آورده است. وی در باره اسلام می‌گوید: «اسلام فقط یک دین ایمانی نیست، بلکه یک روش و

۱. اسلام در نظر دیگران، به نقل از مأخذ پیشین، ص ۱۳۳.

۲. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۱۲۱.

۳. ر. ک: برادری در جهان، ص ۱۴۹، به نقل از مأخذ پیشین، ص ۱۲۵.

دستور قانونی و یک سیستم اجتماعی است.^۱

دکتر ریچارد فرای، دانشمند آمریکایی و استاد دانشگاه هاروارد دربارهٔ اسلام می‌گوید: «به نظر من اسلام تنها یک دین الهی نیست، بلکه مجموعهٔ فرهنگ و قوانین ارزنده‌ای است که در پیدایش تمدن و فرهنگ کشورهای اسلامی تأثیر بسزایی داشته است.»^۲

لئو روس (Leo Ross) محقق انگلیسی که پس از سالها تحقیق و بررسی دقیق مسلمان شد، علت مسلمان شدن خود را جهات ذیل عنوان کرده است:

۱. اسلام یگانه دینی است که کلیهٔ پیروان آن بدون در نظر گرفتن نژاد و سمت اجتماعی با یکدیگر در یک ردیف و پهلوی هم در کمال صلح و صفا عبادت می‌کنند؛

۱. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۷۸.

۲. ر. ک: همان، ص ۹۶.

۲. در این دین فقط خدای واحد را می‌شناسند ...؛

۳. اسلام دینی است برای همهٔ مردم از هر سنی که باشند و عملی‌ترین راه حل دردهای بشر است؛

۴. اسلام دینی است که برای عقیده داشتن، به وساطت روحانی و تشکیلات حرفه‌ای، مثل کلیسا نیازی ندارد؛

۵. اسلام دینی است که در عین احترام و شناسایی تساوی حقوق مرد و زن، سعی ندارد مرد را از صفت مردی و زن را از صفت زنی خارج سازد؛

۶. و به علل بسیار شخصی و عملی به من ثابت شده که اسلام با روح من مطابق است ...»^۳

ج. ث. آ. پسررا (J. C. A. Perera) بانوی محقق سیلانی است که پیرامون ادیان، خاصه اسلام تحقیق کرد و به حقیقت آن پی برد. او در یکی از مقالاتش می‌گوید: «نجات جامعهٔ بشر از

۳. ر. ک: نور دانش، ش ۹، سال ۱۳۴۰، به نقل از

فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۶۴.

مرد و زن، در اسلام است و این سعادت واسطه‌ای از قبیل کشیش و غیره، مانند دین مسیح نمی‌خواهد، بلکه به وسیله اعمال نیک و توجهات قلبی برای افراد حاصل می‌شود.^۱

هری. ا. هاینکل (Harry. E. Heinkel) محقق و متفکر آمریکایی و نویسنده مقالاتی پیرامون ارزش و اهمیت اسلام برای دنیای امروز، در پی تحقیقات خویش به جرگه مسلمانان گروید. هاینکل در جایی درباره اسلام می‌گوید:

« هر گاه دنیا محتاج به دیانت باشد، بدون شک امروز است . من خوشحالم، از آن نوری که حضرت محمد - یعنی مشعل دار بزرگ جهانی بشریت - آورد، پیروی می‌کنم. اسلام در نظر من ارزش فوق العاده‌ای دارد و پر از معانی است. و در واقع، یک کیش توأم با خردمندی است. پرورش نخستین من در دیانت

مسیح بوده. چون علاقه به دین مزبور را از دست دادم، شروع به مطالعه در ادیان جهانی دیگر کردم ... »^۲

چارلز واتسون، محقق انگلیسی، پژوهشهایی در اسلام داشت و کتاب «این دنیای اسلامی چیست؟» (What is this Moslem World) را نگاشت. وی در بخشی از این اثر می‌نویسد:

«این نکته را می‌توان با کمال وضوح بیان کرد که هیچ ملتی در دنیا مانند مسلمانان دارای فکر مذهبی و دینی دیده نمی‌شوند. سراسر زندگی آنها با پیروی از حکومت الهی منعقد شده است.»^۳

و. ب. فارمر، محقق انگلیسی، در پی تحقیقات خویش مسیحیت را رها کرده، مسلمان شد. فارمر در یکی از مقالاتش چنین نوشت: «یکی از دوستانم از من

۲. ر. ک: همان، ش ۵، سال ۱۳۴۰.

۳. ر. ک: همان، ش ۳، سال ۱۳۴۳، به نقل از

فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۳۴.

۱. ر. ک: همان، ش ۱۲، سال ۱۳۴۰، به نقل از

فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۵۷.

پرسید: آخر چرا دین خود را رها کردی و مسلمان شدی؟ در جواب او سه دلیل را ذکر کردم: نخست اینکه اسلام یک دین عملی است و خالی از خرافات است... دوم، دینی است که به امور اساسی و اصلی می‌پردازد و سر و کار آن با قوانین اصلی طبیعت و فطرت است و بین دین و علم فاصله‌ای نمی‌شناسد... سوم، درباره‌ی کلیه رشته‌های زندگی بشر دستورات کامل و تمام می‌دهد...»^۱

دیسل کارنگی (Dale Canegie)

روانشناس و پژوهشگر بزرگ و معروف آمریکایی است که در توصیف پیامبر صلی الله علیه و آله و قرآن و تعالیم آن حضرت در کتاب «آیین زندگی» به نقل از «بودلی» به عظمت تعالیم حضرت محمد صلی الله علیه و آله و قرآن اشاره کرد و آن تعالیم را یکی از مبانی آرامش روح و سلامت نفس و غلبه بر نگرانیها معرفی کرد.^۲

لیودوروش، درباره‌ی اسلام می‌نویسد: «اسلام، دین طبیعی و اقتصادی و انسانی و ادبی است. تمام قوانین موضوعه‌ی ما در اسلام هست. من سراغ دینی رفتم که ژول سیمون آن را دین طبیعی می‌نامید. دیدم چنین دینی اسلام است...»^۳

جواهر لعل نهرو (۱۸۸۹ - ۱۹۶۳)

م. با وجود اینکه در خانواده‌ای اشرافی متولد شد و برهمایی بود، در پرتو تحقیقاتی که پیرامون اسلام داشت، چنین گفت: «داستان انتشار اسلام و پیشرفت عرب در آسیا و اروپا و آفریقا و تمدن با عظمتی که به دنیا عرضه داشت، یکی از شگفتیهای بزرگ تاریخ است.»^۴

اریسک لنگولن، کشیش و محقق است که در کتاب «مسلمانهای سیاه و آمریکا» پیرامون موضوع تساوی سیاه و سفید در نظر اسلام و پیامد آن می‌گوید: «این گونه تعلیمات اسلامی که با

۳. ر. ک: راه تکامل، ج ۳، ص ۶۴، به نقل از

فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۷۴.

۴. ر. ک: همان، ص ۳۷، به نقل از فرهنگ اسلام

شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۸۱.

۱. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱،

ص ۲۳۵ و ۲۳۶.

۲. ر. ک: همان، ص ۲۵۳.

تبعیضات نژادی جداً مخالفت کرده، موجب آن شده که گروه گروه مردم سیاه پوست متمایل به اسلام شوند و تاکنون متجاوز از صد هزار نفر سیاه پوست در آمریکا مسلمان گردیده‌اند و تشکیلات مسیحیت به هیچ وجه نمی‌تواند جلوی این پیشرفت اسلام را در میان سیاه پوستان بگیرد.^۱

لیبرتسی، مستشرق ایتالیایی که مطالعاتی در تاریخ تمدن اسلامی داشت، در جایی در توصیف تمدن اسلامی چنین گفت: «اگر صاحبان این تمدن (مسلمانان) چراغ آن را روشن نگاه داشته و گذاشته بودند به تکامل خود ادامه دهد، تمام مردمی که در جهان باقی می‌ماندند، یا عرب بودند یا مستعرب و برای بشریت دینی جز اسلام باقی نمی‌ماند.»^۲

۱. ر. ک: ما یقال عن الاسلام، محمود عقاد، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۶۳.

۲. ر. ک: راه تکامل، احمد امین، ج ۳، ص ۳۸، به نقل از فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱، ص ۲۷۳.

دنيس وارنیگتون فرای، محقق استرالیایی که با مطالعه و دقت در آیات قرآن و مقایسه آن با انجیل و یک رشته تحقیقات مسلمان شد، در یکی از آثار خود در توصیف فضای دلپذیر اسلام نگاشت: «همان طور که پس از یک زمستان سرد و تاریک، بهار شاداب زمین را زنده می‌سازد، اسلام هم به سوی من آمد و مرا زنده ساخت. چقدر تعلیمات اسلام، روشن و تازه و منطقی است.»^۳

دونالد س. راکول، محقق آمریکایی است که در اثر مطالعه مجلات «ایسلامیک ریویو» کم کم به اسلام علاقه‌مند شد و در پی مطالعاتی در قرآن مجید، به حقیقت اسلام دست یافت و مسلمان شد. راکول در مقاله‌ای می‌نویسد: «آسانی دین اسلام و دعوت عموم مردم به صلح و صفا و محبت، مخصوصاً اینکه تمام مسلمانان را برادر یکدیگر خوانده و آرامشی که این دین در میان پیروان خود ایجاد می‌کند و

۳. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۱،

عبادات بی آلاشی که پیروان آن در هر شبانه روز پنج نوبت به جا می‌آورند و همچنین انفاق و کمک به سایر مردم - که به آن در این دین سفارش شده - همه عوامل راهنمایی من به سوی اسلام بودند؛ به خصوص که در برنامه زندگی حضرت محمد صلی الله علیه و آله آن همه سلم و صفا و گذشت وجود داشت و این برای اینکه من به جمعیت مسلمانان پیوندم، کافی بود.^۱

لاورا چیا والیری، بانوی ایتالیایی و

استاد تاریخ تمدن اسلامی دانشگاه ناپل می‌گوید: «آیین اسلام شدیداً ما را به شگفت می‌آورد؛ زیرا نه تنها نظریه‌ای را بیان کرده است که با نیازمندیهای بشر سازگار است و شریعتی را به وجود آورده که از عالی‌ترین قوانین تشکیل یافته - به طوری که انسان می‌تواند بر طبق آن به زندگی بپردازد - بلکه از این هم جلوتر رفته و برای بهتر زیستن، فلسفه حیات را نیز به اجتماع تقدیم داشته است.

همچنین اسلام ما را بیشتر متعجب می‌سازد؛ برای اینکه مبادی اساسی اخلاق را بر پایه نظم و وظیفه قرار داده است. این مذهب با قوانینی دقیق، وظائف انسان را نسبت به خودش و اجتماع، معین کرده؛ آن هم قوانینی که تحول‌پذیر است و با عالی‌ترین ترقیات فکری متناسب می‌باشد. علاوه بر این، تأثیر و نفوذ اسلام در زندگی تمام مردم به خصوص در زندگی مردم عادی، بسیار عمیق می‌باشد.^۲

مارگرت مارکوس (سریم جمیله) تحصیلکرده دانشگاه نیویورک که بعد از مسلمان شدن، آثاری پیرامون آیین مترقی اسلام به رشته تحریر درآورد، در جایی می‌نویسد: «اسلام، تنها دینی است که من آن را از خرافات منزجر کننده، خالی دیده‌ام و تنها مذهب اسلام است که طهارت و اصالت خود را حفظ کرده و پیروان خویش را با یک روش جامع و

۱. ر. ک: اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، نصر

الله نیک بین، صص ۱۰۰ - ۱۰۱.

۱. ر. ک: همان، ص ۵۲۴.

کامل برای زندگی و خدمت به جامعه انسانیست مجهز ساخته است.

اسلام یک مکتب پیشرو و انقلابی در جهت تقویت و تحکیم مبانی اخلاقی و انسانیت در سطح جهانی است. اسلام دین مساوات و برادری است و با افکار ناسیونالیستی شدیداً مبارزه می کند. (در حقیقت، مذهب اسلام، مذهب انترناسیونالیسم می باشد و دین همه ملتها و تمام جهانیان است؛ چنان که در قرآن تصریح شده است).^۱

آنی بزانت (Annie Besant) بانوی اسلام شناس ایرلندی، در کتابی به عنوان «زیباییهای اسلام» (*Beauties of Islam*) می گوید: «اسلام به منظور حل مشکلات اجتماعی و بر طرف کردن بیماریهای مربوط به آن، تعدد زوجات را جایز دانسته و یک نوع تسهیل برای طبیعت انسان فراهم کرده و ضمناً اطراف و جوانب چهارچوب قانون را محکم و استوار ساخته است.

اسلام، مذهبی است آمیخته به عفت و شرافت. و به مسلمان، در صورتی که مایل باشد، اجازه می دهد که برای بار دوم ازدواج کند؛ ولی به منظور حفظ و حراست از موازین اخلاقی، هر نوع رابطه جنسی مخفی و غیر قانونی را حرام می داند.

رفتاری که مطابق قانون اسلام با زنان مسلمان شده، بهتر از رفتاری بوده که با زنان اروپایی به عمل آمده است.^۲

دوبولن ویلی (۱۶۵۸ - ۱۷۲۲ م.) خاورشناس فرانسوی در کتاب خود به نام «زندگانی حضرت محمد صلی الله علیه و آله می نویسد: «آیین محمد صلی الله علیه و آله چنان خردمندانه است که برای تبلیغ آن، هیچ نیازی به جبر و قهر نیست. کافی است که اصول آن را به مردم بفهمانند تا همه به آن بگردند. آیین چنان با عقل سازگار است که در مدتی کمتر از پنجاه سال در قلب نیمی از مردم روی زمین جا گرفت.»^۳

۲. ر. ک: همان، صص ۱۰۲ - ۱۰۵.

۳. همان، صص ۶۶ و ۶۷.

۲. ر. ک: همان، صص ۹۵ - ۹۸.

تعلیمات اسلامی که با تبعیضات نژادی جداً مخالفت کرده، موجب آن شده که گروه گروه مردم سیاه پوست متمایل به اسلام شوند و تاکنون متجاوز از صد هزار نفر سیاه پوست در آمریکا مسلمان گردیده‌اند و تشکیلات مسیحیت به هیچ وجه نمی‌تواند جلوی این پیشرفت اسلام را در میان سیاه پوستان بگیرد.

پروفسور ژوزف شاخ، در کتاب «وحدت و تنوع در تمدن اسلامی» می‌گوید: «اگر اصول اخلاقی و نوع دوستی اسلام و قرآن کاملاً اجرا می‌شد، برای رسیدن به یک آرامش کلی، ما به یک سیستم جامع حقوقی دیگر احتیاج نداشتیم»^۱

ارنست رنان گوید: «اسلام، دینی است فطری، آزاده، جدی، معقول، بی‌تعصب و در یک کلمه، دینی است فراخور همه مردم روی زمین»^۲

هگل (۱۸۳۴ - ۱۹۱۹ م.) در کتاب «اسرار طبیعت» گوید: «اسلامیت (یا

۱. ر. ک: فرهنگ اسلام شناسان خارجی، ج ۲، ص ۶۰۱.

۲. اسلام از نظر ولتر، ص ۶۵، به نقل از اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، ص ۸۵.

توحید محمدی) طرح خیلی جدید و در عین حال، طرز غیر مخدوش و بسیار عالی توحید می‌باشد»^۳

پی یرسیمون لاپلاس (۱۷۴۹ - ۱۸۲۷ م.) ستاره‌شناس معروف در کتاب «ادیان» می‌نویسد: «گر چه ما به ادیان آسمانی عقیده نداریم، ولی آیین حضرت محمد صلی الله علیه و آله و تعالیم او، دو نمونه اجتماعی برای زندگی بشری است. بنابراین، اعتراف می‌کنم که ظهور وی و دین او و احکام خردمندانه‌اش، بزرگ و با ارزش می‌باشد. و به همین جهت، از پذیرش تعالیم حضرت محمد صلی الله علیه و آله بی‌نیاز نیستیم»^۴

آیین محمد صلی الله علیه و آله چنان خردمندانه است که برای تبلیغ آن، هیچ نیازی به جبر و قهر نیست. کافی است که اصول آن را به مردم بفهمانند تا همه به آن بگروند. این آیین چنان با عقل سازگار است که در مدتی کمتر از پنجاه سال در قلب نیمی از مردم روی زمین جا گرفت.

۳. اسلام از دیدگاه دانشمندان غرب، ص ۸۲.

۴. همان، ص ۷۵.